

INGLIZ TILI LEKSIKOLOGIYASIDA NEOLOGIZMLARNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI

Axmadjonova Mastura Maqsudjon qizi

Filologiya fakulteti, Ingliz tili kafedrası, 1-kurs talabasi

Annotatsiya

Mazkur maqolada ingliz tilida neologizmlarning paydo bo'lishi, ularning lug'aviy tizimdagi o'rni va globalizatsiya jarayonida keng tarqalish tendensiyalari o'rganiladi. Neologizmlarning hosil bo'lish mexanizmlari, jumladan, affiksatsiya, qisqartirish, aralash so'z yasalişi va semantik o'zgarishlar tahlil qilinadi. Shuningdek, neologizmlarning tarjima muammolari, turli madaniyatlarga moslashuvi va boshqa tillarga ta'siri haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: neologizm, ingliz leksikologiyasi, yangi so'zlar, globalizatsiya, tarjima muammolari, so'z yasalişi.

Kirish

Til ijtimoiy hodisa sifatida jamiyatning turli o'zgarishlari ta'sirida doimiy rivojlanib boradi. Ayniqsa, ingliz tili bugungi kunda xalqaro muloqot vositasi sifatida keng qo'llanilmoqda va bu uning leksik tarkibining muntazam boyib borishiga sabab bo'lmoqda. Yangi texnologiyalar, ijtimoiy tarmoqlar, ilm-fan taraqqiyoti va global madaniy o'zgarishlar natijasida ingliz tiliga har yili yuzlab yangi so'zlar kirib kelmoqda.

Neologizmlar – bu tilga yaqinda kirib kelgan va hali umumiy qabul qilingan shaklga ega bo'lmagan yangi so'zlar yoki iboralar bo'lib, ular ko'pincha zamonaviy hodisalar bilan bog'liq bo'ladi. Masalan, "selfie", "cryptocurrency", "metaverse" kabi so'zlar so'nggi yillarda lug'at tarkibiga qo'shilgan. Ushbu maqolada neologizmlarning

paydo bo'lish omillari, tarjima jarayonidagi muammolar va ularning boshqa tillarga ta'siri haqida so'z yuritiladi.

Asosiy qism

1. Neologizmlarning paydo bo'lish omillari

Neologizmlar til taraqqiyotining ajralmas qismi bo'lib, ularning shakllanishi turli ijtimoiy, texnologik va madaniy omillar bilan bog'liq. Quyida asosiy omillar keltirilgan:

1.1. Texnologik taraqqiyot

Yangi texnologiyalar va innovatsiyalar natijasida yangi tushunchalar va atamalar paydo bo'ladi. Masalan:

"Smartphone" – aqlli telefon.

"Cryptocurrency" – raqamli valyuta.

"Metaverse" – virtual reallik olami.

1.2. Ijtimoiy-madaniy o'zgarishlar

Jamiyatning turli o'zgarishlari, yangi ijtimoiy harakatlar va madaniy hodisalar yangi so'zlarning paydo bo'lishiga sabab bo'ladi. Masalan:

"Cancel culture" – nomaqbul shaxs yoki tashkilotni ommaviy rad etish madaniyati.

"Climate crisis" – ekologik muammolarni ifodalovchi yangi tushuncha.

"Work from home" (WFH) – pandemiyadan keyin keng tarqalgan tushuncha.

1.3. Ommaviy axborot vositalari va internet ta'siri

Ijtimoiy tarmoqlarning rivojlanishi bilan yangi so'zlar tez tarqalmoqda. Masalan:

"Meme" – internetda tez tarqaluvchi hazil yoki kontent turi.

"Influencer" – katta auditoriyaga ega bo'lgan shaxs.

"Viral" – internetda tez ommalashgan kontent.

2. Neologizmlarning soʻz yasash usullari

Neologizmlar turli xil lingvistik jarayonlar natijasida shakllanadi. Quyida asosiy soʻz yasash usullari keltirilgan:

2.1. Affiksatsiya

Soʻzlarga qoʻshimchalar qoʻshish orqali yangi neologizmlar hosil boʻladi:

"Unfriend" – doʻstlikdan chiqarish (Facebook kontekstida).

"Overthink" – ortiqcha oʻylash.

"Microplastic" – mikroplastik moddalar.

2.2. Qisqartirish va akronimlar

"WFH" (Work from home) – uyda ishlash.

"LOL" (Laugh out loud) – baland ovozda kulish.

"AI" (Artificial Intelligence) – sunʼiy intellekt.

2.3. Soʻzlarning birikishi (Blending)

"Brunch" (breakfast + lunch) – nonushta va tushlik orasidagi taom.

"Motel" (motor + hotel) – avtomobilchilar uchun mehmonxona.

3. Neologizmlarning tarjima muammolari

Neologizmlar tarjima qilinayotganda turli muammolar yuzaga keladi:

3.1. To'g'ridan-to'g'ri qabul qilish

Ko'p hollarda yangi so'zlar boshqa tillarga o'zgarishsiz kirib boradi. Masalan:

"Internet", "blog", "podcast" – deyarli barcha tillarga aynan shu shaklda kirgan.

3.2. Moslashtirish

Ba'zi so'zlar milliy fonetik va morfologik xususiyatlarga moslashtiriladi:

"Smartphone" → "smartfon".

"Manager" → "menedjer".

3.3. Ekvivalent topish

Ba'zi neologizmlar boshqa tillarda mavjud bo'lgan iboralar bilan almashtiriladi:

"Selfie" – "o'ziga o'zi suratga tushirish".

"Work from home" – "masofaviy ish".

Xulosa

Neologizmlar ingliz tilining doimiy rivojlanishining muhim ko'rsatkichidir. Ular ijtimoiy hayot, texnologiya va madaniyatning o'zgarishlarini aks ettirib, global kommunikatsiya vositasiga aylanadi. Ingliz tili xalqaro til sifatida yangi tushunchalarni tez qabul qilishi va boshqa tillarga ta'sir o'tkazishi bilan ajralib turadi.

Tarjimonlar uchun neologizmlarni tarjima qilish jarayoni katta qiyinchilik tug'diradi, chunki yangi so'zlarning ma'nosi va madaniy konteksti har doim ham boshqa tillarga mos tushavermaydi. Kelajakda ingliz tilidagi neologizmlarning o'sishi yanada jadallashishi kutilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Crystal, D. (2019). The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge University Press.
2. Plag, I. (2003). Word-Formation in English. Cambridge University Press.
3. Yule, G. (2020). The Study of Language. Cambridge University Press.
4. Oxford English Dictionary (OED), www.oed.com
5. Collins Dictionary (2024). Neologisms and Their Impact on Modern English.